

DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Hamza AKENGİN**
Mustafa DEMİRSOY***

ÖZET

İlköğretim, çocukları hayata hazırlamak, bir takım alışkanlıklar ve beceriler kazandırmak bakımından oldukça önemlidir. Öğrenciler ilköğretimde kazandıkları bilgi ve becerileri pekiştirerek ve zenginleştirerek hayatları boyunca kullanacaklardır. İlköğretim 1. ve 3. sınıflar arasında temel vatandaşlık becerisi Hayat Bilgisi dersi ile verilmeye çalışılmaktadır. Öğrenci dördüncü sınıfa geldiğinde genişleyen program çerçevesinde, günlük hayatı algılamasını sağlayan ve yakın çevresini öğreten, Hayat Bilgisi dersi yerine Sosyal Bilgiler dersi ile karşılaşır. Sosyal Bilgiler dersi, Hayat Bilgisi dersi ile kıyaslandığında, ağırlıklı olarak tarih, coğrafya ve temel yurttaşlık konularını içeren bir derstir. Bu çerçevede içeriği genişleyen, öğrencileri yakın çevresinin dışındaki dünya ile tanıştıran Sosyal Bilgiler dersini öğrencilerin nasıl değerlendirdiği, ders hakkında öğrencilerin ne düşündüğünün önemli olduğu araştırmacılar tarafından düşünülmüştür. Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşlerini tespit etmek, programın beklentileri ile öğrencilerin ders hakkındaki görüşlerini karşılaştırmaktır. Bu araştırma tarama modellenmiş ve karşılaştırmalı bir durum tespiti çalışmasıdır. Araştırmada nicel ve nitel veri toplama teknikleri ile elde edilen sayısal değerler kullanılmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul'un çeşitli semtlerindeki 8 ilköğretim okulunun 4. ve 5. sınıf öğrencileridir. Örneklem ise, bu evrenden 2008–2009 eğitim-öğretim yılında tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 8'i 4. sınıf, 8'i 5. sınıf olmak üzere toplam 16 sınıfta öğrenim gören, 559 öğrencidir. Araştırmanın nicel verileri anketle toplanmış, nitel veriler ise örneklemeden rastgele seçilen 40 öğrenciye yöneltilen açık uçlu sorulardan elde edilmiştir. Açık uçlu sorulara yazılı ve sözlü cevap alınmıştır. Anketlerle toplanan veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Yapılan istatistiksel analizde anket sorularına verilen cevapların % dağılımları alınmış, açık uçlu sorularla toplanan veriler ise içerik analizine tabii tutulmuştur. İçerik analizinden elde edilen veriler belli kategoriler çerçevesinde kodlanmıştır. Daha sonra % dağılımları alınan nicel veriler ile kategorilendirilen nitel veriler tablo haline getirilip karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, öğrenci görüşü, ilköğretim.

* Bu araştırmanın kısa bir özeti IV. Sosyal Bilimler Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı öğretim üyesi

*** Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi yüksek lisans öğrencisi

VIEWES OF THE 4th AND 5th GRADE STUDENTS ON SOCIAL STUDIES COURSE*

SUMMARY

Primary education is quite important in terms of preparing children for life, and providing them with specific habits and skills. Students will reinforce, enrich, and use the skills and knowledge that acquired during primary education throughout their lives. Social Studies and Civic Education courses are quite important in teaching skills and knowledge to students that they use throughout their lives. Civic Education course is taught at the first, second and third grades, while Social Studies course is taught at the fourth and fifth grades of the primary school education. It is known that, with respect to their developmental characteristics children from first to fifth grade of the elementary level are in the concrete operational level. And beginning from the fifth grade, students pass into the formal operational period. These facts are also taken into consideration in preparation of relevant curricula. This research is a comparative case study utilizing survey method. Numerical values obtained with using quantitative and qualitative data collection techniques were used in the study. The population of the study consisted of 4th and 5th grade students studying at 8 primary education schools located in a number of towns of the Istanbul province. And the sample is composed of 559 students from total of 16 classrooms, 8 from among 4th grade and 8 from 5th grade, which were selected from the population using random sampling method, in the 2008-2009 school year. The quantitative data of the study were gathered through a questionnaire, while the qualitative data were obtained from open-ended questions that were asked to 40 students who selected randomly among students constituting the sample. Oral and written answers were obtained from open-ended questions. The data gathered through questionnaires were subjected to evaluation on computer environment. Percentage distributions of answers which were given to questionnaires were measured during the statistical analysis, and the data obtained from open-ended questions were subjected to content analysis. The data obtained from the content analysis were coded within the framework of specific categories. Then, the quantitative and qualitative data were tabularized and interpreted by comparison. It is also considered that this study, which aims to evaluate the Social Studies Curriculum that is based on constructivist approach on the fourth and fifth grade levels through views of students, will fill an important gap.

Key words: Social Studies, students views, primary education.

Eğitim, anne rahminde başlayan ve insanın son nefesini verinceye kadar devam eden uzun bir sũreçtir. Bu sũreçte insan yaşamındaki bazı dœnemler œok œnemlidir. İnsan dũnyaya geldiği ilk andan itibaren toplumsal yaşam iœinde yerini almaktadır. İnsanın ailesi dışında yer aldığı ilk bũyœk toplumsal yaşam okul ortamıdır. Yeni nesillerin bilgi, beceri ve duyuşsal olarak hayata hazırlanmalarında temel eğitimin œok œnemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Özellikle ilköğretim œađında kazanılan alışkanlıklar ve değer yargıları œok kolay değerismemekte, bunları değerıştirebilmek iœinse ileriki yaşlarda œok daha fazla enerji sarf edilmesi gerekmektedir (Yœk/Dũnya Bankası, 1997). Tũrkiye’de 8 yıllık temel eğitim, hayat

*A summary of this paper was presented at the 4th Congress on Social Sciences Education.

boyu kullanılacak vatandaşlık becerilerinin kazanılması, üzerinde yaşadığımız dünyanın algılanması, yakın ve uzak çevrenin tanınması ile hayatımızı etkileyen olayların algılanıp yorumlanması bakımından çok önemlidir. Genişleyen program çerçevesinde ilköğretimde Hayat Bilgisi dersi ile başlayan, Sosyal Bilgilerin yanında Fen ve Teknoloji dersi ile devam eden temel eğitimin amacı, çocuklara bir taraftan temel bilgileri kazandırarak onları hayata hazırlamak, bir taraftan da üzerinde yaşanılan mahalleyi, şehri, ülkeyi ve dünyayı bir bütün olarak öğretmektir. Bir taraftan üzerinde yaşanılan mekân öğretilirken, bir taraftan da günlük hayatı şekillendiren olayların ve gelişmelerin algılanarak yorumlanması hedeflenmektedir. Bu hedeflere ulaşılması ilköğretimde sosyal bilimlerin öğretim programı olan Sosyal Bilgiler dersi ve fen bilimlerin öğretim programı olan Fen ve Teknoloji dersi ile mümkün olmaktadır. Bu iki ders ilköğretimde miğfer dersler olup diğer derslerin Sosyal Bilgiler ve Fen ve Teknoloji dersi merkezli planlanması ve öğretilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede günlük hayatın algılanması, yorumlanması ile ilgili bilgi, temel vatandaşlık becerileri ile anlayışının kazandırılması Sosyal Bilgiler öğretim programının görevidir.

Sosyal Bilgilerin, Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Siyaset Bilimi, Psikoloji gibi sosyal bilimlerden elde edilmiş bilgilerin disiplinler arası bir yaklaşımla ilköğretim düzeyindeki çocukların algılama düzeylerine uygun duruma getirildiği bir ders olduğu bilinmektedir. Bir başka ifade ile Sosyal Bilgiler, sosyal bilim disiplinlerindeki bilgilere bağlı olarak ilköğretim okullarındaki öğrencilere temel bilgi, beceri ve deneyim kazandırmayı amaçlayan öğretim programıdır (Kayalı, 2003; Erden, tarihsiz). İnsan dünyaya geldiği andan itibaren önce ailesini, sonra akraba ve komşularını, yani yakın çevresini tanımaya başlar. Yaşı ilerledikçe büyüyen ve toplumsal bir varlık olan insanın ihtiyaçları da artmaktadır. Çocukların, bir taraftan temel ihtiyaçlarını karşılamak, bir taraftan da mensubu olduğu toplumla uyum içerisinde yaşayabilmesini sağlayabilmek amacıyla örf ve adetlerle oluşan ve kanunlarla belirlenen toplumsal kurallara uymak zorunda olduğunu öğrenmesi gerekmektedir. Bireyin toplumsal kuralları ve davranışları öğrenebileceği iki yer vardır: aile ve okul. Toplumsal ilişkilerin basit olduğu durumlarda ve yerlerde birey toplumsal kuralların büyük çoğunluğunu gözleyerek, taklit ederek ailesinden ve çevresinden öğrenmektedir. Nüfus artışının yüksek ve nüfus hareketlerinin dinamik olduğu ülkemizde ilişkiler her geçen gün karmaşıklaşmaktadır. Hızla değişen sosyal ve kültürel yapı içerisinde temel toplumsal kuralların sadece aile tarafından verilmesi beklenmemelidir. Bunun yanında bireyin öğrenmesi gereken yalnızca toplumsal kurallar da değildir. Bunlara ilave olarak ömür boyu oluşturacağı resmi ve gayri resmi ilişkiler ile aileden başlayan ve devlet kademelerine kadar uzanan kurumları, bunların işlevlerini ve dayandıkları temelleri de öğrenmesi gerekmektedir (Akengin, Sağlam ve Dilek, 2002). Toplumsal kaide ve kurallarla ilişkilerin öğretilmesinde ailenin eksikliklerini tamamlayan, yanlışlarını düzelten ve kasıtlı kültürlenme programlarını uygulayan eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri, bireyi iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir. Eğitim kurumlarında bireyin toplumsallaşmasını sağlama (Erden, tarihsiz) ve “insan yetiştirme” diye ifade edilebilecek etkin vatandaş yetiştirme görevi gerek dünyada gerekse ülkemizde Sosyal Bilgiler dersine, dolayısı ile Sosyal Bilgiler öğretim programına bırakılmıştır (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Küreselleşen ve böylece büyük bir köy halini alan dünyada ve ülkemizde toplumsal ve ekonomik yaşamda meydana gelen değişim ve gelişim kendini eğitim programlarında da göstermiştir. Sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanda yaşanan değişimler birçok alanı olduğu gibi eğitim sistemini de

etkilemektedir. Eğitim sisteminde yaşanan değişimler ise, çağdaş eğitim anlayışına uygun programların geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır. Böylece, eğitim programlarından, bir yandan gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılaması beklenirken, diğer yandan da toplumsal gelişime katkıda bulunması beklenmektedir (Ersoy ve Kaya 2009).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler programı değişen ve gelişen dünyaya uyum sağlayacak bireyler yetiştirmek amacı ile yeniden yapılandırılmış ve 2005 eğitim – öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan program, öğrencilerin yeni karşılaştığı bilgileri önceki bilgileriyle ilişkilendirerek öğrenmesini, böylece daha önceden bildiği konulara bağlı olarak yeni öğrenmeler oluşturmalarını hedeflemektedir (Arslan, 2007). Yapılandırmacı yaklaşımla düzenlenerek uygulanmaya başlanan öğretim programlarının temel amaçlarından biri, öğrencilerde etkili vatandaşların sahip olması gereken sorgulama, iletişim, eleştirel düşünme ve karar verme becerilerini geliştirmektir. Bu program geleceğin vatandaşları olarak öğrencilerin toplumda etkin rol almayı öğrenmelerini, karşılaştıkları sorunların yaşamlarına etkisini sosyal, ekonomik ve siyasal olmak üzere farklı bakış açılarıyla değerlendirme yapabilmelerini hedeflemektedir.

Yukarıda çizilen çerçeve içerisinde bu araştırmanın amacı; temel vatandaşlık becerilerini geliştirmeyi hedefleyen 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim programı hakkında öğrenci görüşlerini belirlemektir. Sosyal Bilgiler programının etkililiği konusunda öğrenci görüşlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programının değerlendirmesiyle ilgili alan yazının kısıtlı olduğu da bilinmektedir. İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersini okuyan öğrencilerin bu ders hakkındaki görüşleri aşığıdaki araştırma soruları doğrultusunda tespit edilmiştir.

1) 4 ve 5. sınıf öğrenci görüşlerine göre Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının geekleşme düzeyi nedir?

2) Öğrencilerin okudukları okul, cinsiyetleri, sınıfları, baba ve annelerinin eğitim durumları ile Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının geekleşme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3) İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda uygulanmakta olan sosyal bilgiler programı ile önceki program hakkındaki öğrenci görüşlerinin karşılaştırılması nasıldır?

YÖNTEM

Bu araştırma tarama modeli ve karşılaştırmalı bir çalışma olup, veri toplamada hem nicel, hem de nitel tekniklerden faydalanılmıştır. Anket ile elde edilen veriler formda yer alan kişisel bilgilerle ilişkilendirilmiş, açık uçlu sorularla elde edilen nitel verilerle desteklenmiş, daha önce yapılan benzer çalışmayla ve ayrıca alan yazında yer alan diğer çalışmalarla karşılaştırılmıştır.

Örnekleme

Bu araştırmanın evrenini İstanbul’un çeşitli semtlerindeki 8 ilköğretim okulunun 4. ve 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme ise evreni oluşturan okullarda 2008 - 2009 eğitim - öğretim yılında tesadüfi örnekleme (random sampling) yöntemi ile belirlenen

8'i 4. sınıf, 8'i 5. sınıf olmak üzere toplam 16 sınıfta öğrenim gören 559 öğrencidir (Tablo 1). Araştırmanın nitel verilerini toplamak amacıyla da örneklemden rastgele seçilen 40 öğrenciye açık uçlu sorular sorulmuş, bu sorulara yazılı ve sözlü cevap alınmıştır.

Tablo 1. Okullara göre öğrenci sayılarının dağılımı

İlköğretim Okulları	Öğrenci Sayısı	%
Çamlıca	82	14,7
Haşim İşcan	85	15,2
Çayırönü	69	12,3
Halil Atamavcı	36	6,4
Saffet Çebi	85	15,2
İnönü	51	9,1
Lutfi Banat	61	10,9
Hürriyet	90	16,1
Toplam	559	100,0

Araştırma grubunun ilköğretim okullarına göre dağılımı Tablo 1'deki gibidir. Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı dikkate alındığında %51'ini erkekler, %49'unu kızlar oluşturmaktadır. Sınıflara dağılımı bakımından ise öğrencilerin %52'si 4. sınıf, %48'i 5. sınıf öğrencisidir. Babanın ve annenin eğitim durumu dikkate alındığında babaların daha eğitilmiş olduğu görülmektedir. Babaların yaklaşık %13'ü üniversite mezunu iken annelerin yaklaşık %6'sı üniversite mezundur. Örneklemin %59'u kendini Sosyal Bilgiler dersinde başarılı, %39'u orta derecede başarılı bulurken, geri kalanı ise kendini bu derste başarısız saymaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin her zaman çok zevkli geçtiğini düşünenlerin oranı %71 iken, bazen zevkli geçer diyenler %28'dir. Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikleri her zaman yaptığını belirtilenler %74 iken, bazen yaptığını belirtenler %25'dir. Sosyal Bilgiler dersinden öğrendiklerini günlük hayatta kullanabiliyorum diyenler örneklemin %71'ini oluştururken, arada sırada kullandığını diyenlerin oranı ise %25'dir. Bu derste öğrendiğini belirtenler örneklemin yaklaşık 9/10'unu oluştururken, 1/10'u dersi kendisinin çalışarak öğrendiğini ifade etmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada sayısal verileri toplamada anket kullanılmıştır. Araştırmanın sayısal verilerinin toplandığı anket, iki bölümden oluşmuştur. Anketin birinci bölümünde öğrencilere ait kişisel bilgiler yer alırken, ikinci bölümde sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarını kapsayan ifadeler yer verilmiştir. Özellikle anketin ikinci bölümü Akengin, Sağlam ve Dilek (2002) tarafından benzer bir çalışmada kullanılan anket sorularının gözden geçirilmesi ile yapılandırılmıştır. Anketi yapılandırma aşamasında 70 civarında anket maddesi üzerinde çalışılmış, uzman görüşü ve pilot uygulamadan alınan geri bildirimlerle anket maddelerine çıkartma ve eklemeler yapılarak madde sayısı 32'ye indirilmiştir. Anket sorularına son şekli verilirken M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümündeki konuyla ilgili öğretim elemanlarının uzman olarak görüşleri alınmıştır. Ayrıca araştırmanın nicel verilerini desteklemek üzere örneklem grubunun %7'sine yöneltilen açık uçlu sorularla; öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri, derslerinde kullanılan

yöntem, teknik ve materyal; kolay öğrendikleri ve öğrenmekte zorlandıkları konular ile derse ilişkin önerileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Anketlerle toplanan veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Öncelikle her bir öğrencinin anket maddelerine verdiği cevaplar tek tek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Sonrasında yapılan istatistiksel analizle anket sorularına verilen cevapların % ve frekans dağılımları alınmış, ki kare testi uygulanarak değişkenlerle anlamlı ilişki olup olmadığına bakılmış ve dağılımları gösteren tablolar oluşturularak yorumlanmıştır.

Açık uçlu sorularla toplanan veriler içerik analizine tabii tutulmuştur. Veri analizinden önce her öğrencinin cevabı baştan sona okunarak öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin bütüncül bir bakış açısı kazanılmıştır. Sonrasında cevapların cümle cümle çözümlenmesine geçilmiştir. Böylelikle katılımcıların hem açık hem de dolaylı olarak ifade ettikleri düşünceleri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Kodlanan veriler ile kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilerden veriler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır. Ayrıca metin içerisinde, öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplardan alıntılara da yer verilmiştir.

BULGULAR

Örneklemin 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili görüşlerini yansıttığı düşünülen olumlu ifadelerle verdikleri cevaplar bir bütün olarak incelendiğinde ankete **katılıyorum** diyenlerin oranı %87,8 ile %63,9 arasında değişmektedir. Öğrencilerin %87,8'inin Sosyal Bilgiler dersini sevdiği anlaşılmaktadır. “Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerimiz sayesinde güncel olayları anlarız,” şeklinde kanaat belirtenlerin oranı ise %63,9'dur. Öğrenci görüşlerine göre Tablo 4 incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarının yansıtan ifadelerin bulunduğu 6., 7., 8., 9., 10., 13., 14., 15., 16., 18., 19., 21., 22., 23., 27. ve 29. maddelerin programın genel amaçlarıyla uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Bu uyumluluk 7. maddede %87,5 ile 9. maddede %51,9 arasında değişmektedir. Programın genel amaçlarına uyumluluk bakımından 6., 7., 8., 13., 14., 15., 16., 18., 19., 23. ve 27. maddelerde gerçekleşme düzeyi %80'in üzerindedir. 9., 10., 21., 22. ve 29. maddelerde ise gerçekleşme düzeyi %51,9 ile %78,2 arasında değişmektedir. Bu duruma göre Sosyal Bilgiler dersinin hedeflerinin %80 oranında gerçekleştiği ifade edilebilir. Yukarıdaki genel değerlendirmede görüldüğü üzere anket sonuçlarında öğrencilerin Sosyal Bilgiler öğretim programına ve dersine ilişkin görüşleri genelde olumlu yöndedir. Bunun yanında anket verilerini desteklemek amacıyla yöneltilen açık uçlu sorulardan öğrencilerin “Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri” Tablo 2’de gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin açık uçlu sorulara verdikleri görüşleri, görüşlerin frekansları ve yüzdeleri

Görüşler	Frekans	%
Kolay	13	21,5
Zevkli	10	16
Güzel Bir Ders	10	16
Çok Seviyorum	10	16
Eğlenceli	9	15
Biraz Zor	4	7
Beğeniyorum	2	3,5
Faydalı	2	3,5
Çok Önemli	1	1,5
Görüşler Toplamı	61	100,0

Tablo 2’de görüldüğü üzere 40 öğrencinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin toplamı, bazı öğrencilerin birden fazla olumlu görüş bildirmesi sebebiyle, öğrenci sayısından fazla çıkmıştır ve 61 bulunmuştur. Ortaya çıkan bu 61 frekansın 57’si olumlu, 4’ü de olumsuz görüş içermektedir. Olumlu görüş bildiren 57 ifade 36 öğrenciye, olumsuz görüş bildiren 4 ifade ise 4 öğrenciye aittir. Bu durum açık uçlu sorular yöneltilen 40 öğrencinin %90’ının Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olumlu düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir. Tablo 2’ye göre; öğrenciler Sosyal Bilgiler dersini kolay, faydalı, önemli, eğlenceli, zevkli ve güzel bir ders olarak görmekte, dersi sevmekte ve beğenmektedir (Bkz. Alıntı: 1). Ayrıca Tablo 2’deki yüzdelerden görüşlerin yaklaşık %93’ünün olumlu, geriye kalan %7’lik kısmının ise olumsuz olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 4’ten de görüleceği üzere “Sosyal Bilgiler dersini severim,” maddesine katılım oranının %81,1 ve “Sosyal Bilgiler dersini gereksiz buluyorum,” maddesine katılım oranının ise %15 olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de olumsuz görüş bildiren 4 öğrenci örneklemin (40 öğrencinin) %10’unu oluşturmaktadır. Bu öğrencilerden bir tanesi kitaptaki sözlük çalışmasında zorlandığını belirtmiştir. Diğer öğrenci de Atatürk’ün hayatı ve inkılabları ile ilgili konuların uzun ve zor olduğunu bunun neticesinde “ezberleyemediğini” belirtmiştir. Burada “ezberleme” ifadesinin altını çizmek gereklidir. Çünkü bilginin ezberlenmesinden ziyade yapılandırılmasını öngören 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programının anlayışına ters düşen bir durum söz konusudur. Biraz zor diyen bir başka öğrenci gerekçe olarak; kitabın konuları anlatımının kötü olduğunu ve okumanın yeterli gelmediğini belirtmiştir. Bu duruma çözüm olarak daha zevkli etkinlikler yapmayı önermektedir. Geriye kalan bir öğrenci de bazen zor, bazen kolay diyerek düşüncesini belirtmiş ama herhangi bir gerekçe göstermemiştir.

Alıntı 1: Öğrencilerden Ayşenur'un Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri:

Ben (Sosyal Bilgiler dersini çok seviyorum.)¹(Sosyal Bilgiler dersi bana geçmişteki olayları, kendimi ifade etmeji, haklarımı, sorumluluklarımı, ülkemizin geçmişini, ülkemizdeki tarihi ve doğal güzellikleri, topluma iletişim kurmayı daha çabuk öğretiyor.)¹(Sosyal Bilgiler dersini bana göre kolay buluyorum.)¹(Sosyal Bilgiler dersindeki materyaller, çeşitli etkinlikler geçirir. Sosyal Bilgiler dersini anlamamı daha çok sağlıyor.)²(Dersle daha çok kendimi verebiliyorum.)²(Sosyal Bilgiler dersinin her yönüyle bday olduğunu düşünüyorum.)¹(Sosyal Bilgiler dersinde en çok sevdiğim konu "Ülkemizin tarihi ve Doğal özellikleri" konusudur. Bu konu benim çok hoşuma gidiyor.)²(Sosyal Bilgiler dersinin sınavlarının hepsinde çok başarılı oluyorum. (Sosyal Bilgiler dersi kültürümüze ve tarihimize en güzel anlatan birders)¹(Sosyal Bilgiler dersinde kendimi daha iyi anlatıyorum ve ifade ediyorum.)¹(Sosyal Bilgiler dersi sayesinde çevremdeki doğal ve tarihi özelliklerin farkına varabiliyorum.)¹(Sosyal Bilgiler dersinde doğal afetlere karşı korunmayı öğreniyordum.)¹(Sosyal Bilgiler dersinde her türlü afetle, her türlü saavuşta, kavgada daha pek çok şeyle karşı kendimi korumayı öğreniyordum.)¹İşte bunun için Sosyal Bilgiler dersini çok seviyorum...

Sosyal Bilgiler programının "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanımı ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir," amacı ile anketin 7., 8. ve 15. maddeleri ilişkilidir. Bu maddelere verilen **katılıyor** cevabının oranı %80 ve üzerindedir. 8. maddedeki "Sosyal Bilgiler dersi ile sorumluluklarımızı öğreniriz," önermesine **katılıyor** diyenlerin oranı ise %87,5'tir.

Sosyal Bilgiler dersinin "Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur," amacı ile veri toplama aracının 13., 14. ve 19. maddeleri arasında uyum olduğu görülmektedir. Bu maddelere **katılıyor** diyen öğrencilerin oranı %80'in üzerinde olup, "Sosyal Bilgiler dersi ile Cumhuriyet yönetiminin önemini anlarız," ifadesine %81,9 katılım olduğu anlaşılmaktadır.

Veri toplama aracının 8. ve 27. maddeleri Sosyal Bilgiler programının "Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder," amacı ile ilişkilidir. Araştırma grubunun bu maddelere **katılıyor** şeklinde görüş bildirimini %80'in üzerinde olup, buna göre "Sosyal Bilgiler dersinde toplumun kurallarının öğrenildiğini" düşünenler %85,2'dir.

Tablo 3'te açık uçlu soruların cevaplarına göre öğrencilerin zorlandığı konular arasında “tarih ve kültür” konuları ile “Atatürk’ün hayatı ve inkılâpları” gibi tarih konuları ilk sırada yer almaktadır. 3 öğrenci “Atatürk’ün hayatı ve inkılâpları” ilgili konuları öğrenmekte zorlanırken, 3 öğrenci de “tarih ve kültür” konularını, olayların tarihlerini öğrenmekte zorlanmaktadır (Bkz. Alıntı: 2). Bu durum 40 öğrencinin 6 tanesinin, yani örneklemin %15’inin tarih konularından zorlandığını, %85’inin de zorlanmadığını göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Açık uçlu soruların cevaplarına göre öğrencilerin kolay öğrendikleri, öğrenmede zorlandıkları konular

Kolay Öğrenilen Konular	Öğrenci Sayısı	%	Zor Öğrenilen Konular	Öğrenci Sayısı	%
Bölgemizi Tanıyalım	2	5	Bölgemizi Tanıyalım	4	10
Yaşadığımız Yer (Kroki ve Yönler)	3	7,5	Yaşadığımız Yer (Kroki ve Yönler)	3	7,5
Tarih ve Kültür Konuları	3	7,5	Tarih ve Kültür Konuları	3	7,5
Atatürk’ün Hayatı ve İnkılâpları	2	5	Atatürk’ün Hayatı ve İnkılâpları	3	7,5
Sorumluklarım ve Kendimi Tanıyorum	2	5			

Tablo 3’te görüleceği üzere benzer konuları öğrenmede bazı öğrenciler zorlanırken, bazı öğrenciler zorlanmamakta ve bu durum okullara göre değişiklik göstermektedir. Okullara göre değişiklik göstermesinin sebebi öğretmenlerin, ders anlatım yöntem ve tekniklerinin ve derslerde kullandıkları materyallerin farklı olmasına bağlanabilir.

Öğrencilere yöneltilen açık uçlu soruların cevaplarına göre, öğrencilerin öğrenmekte zorlandığı konular arasında “Bölgemizi Tanıyalım” ve “Yaşadığımız Yer” gibi coğrafya konuları da yer almaktadır. Öğrenciler bu konularda dağlar, göller vb. coğrafi isimleri öğrenmekte ve bunları Türkiye fiziki haritası üzerinde göstermekte zorlandıklarını belirtmişler, bunun yanında bazı öğrencilerde kroki ve yön bulma konusunda da zaman zaman sıkıntı yaşadıklarını açıklamışlardır. Nitel veri kaynağı olan 40 öğrenciden 7 tanesi, yani örneklemin %17,5’i coğrafya konularını öğrenmede zorlandıklarını bildirmiştir. Bu durum örneklemin %82,5’inin olumlu düşünceye sahip olduğunu göstermektedir (Tablo 3). Ankette ise Sosyal Bilgiler programının “Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar,” amacı ile uyumlu olan 6., 14. ve 18. maddelere olumlu görüş bildirimi %80’in üzerindedir (Tablo 4). “Sosyal Bilgiler dersi ile doğal zenginliklerimizi tanırız,” önermesine *katılıyorum* diye cevap verenlerin oranı da %82,3’tür.

Alıntı 2: Öğrencilerden Mert'in Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili görüşleri:

Ad: Mert
Soyad: Can
Sınıf: 5-A
Okul: Halikatanava i.ö.o.

(22)

Konu: Sosyal Bilgiler dersi hakkında neler düşünüyorsunuz? Dersini; nasıl istersiniz ve dersimizi işlerken başka nelerinde yapılmasını istersiniz? Dersle kolay öğrendiğiniz ve öğrenmekte zorlandığınız konular nelerdir? Neden?

Sosyal dersi (biraz zor) olduğunu düşünüyorum. (Bazen eylem celi geçer. Bazen zor geçtiğini düşünüyorum.)¹

(Derslerimizi işlerken sadece anlatımlı yazımlı değil, gezilere gitmek, deneyler yapmak isterim.)³

(Derste kolay öğrendiğim konular bölgeler, kültürel miraslarımız, insanları tanımayı, konuları öğrenirken bana göre koku geliyor.)⁴

Derslerde benim kolay öğrendiğim konular kafamı karıştırıyor, derslerde daha fazla parmak kaldırmanı sağlıyor o konuları işlerken bazen kendimi çalışkan zannediyorum

(Derslerde zorlandığım konular, Atatürk ile ilgili konular, ilkeler, inkılaplar.)⁵

Günkü böyle Atatürk ile ilgili konular çok uzun ez bellemesi çok zor oluyor, derslerde sorulan sorulara parmak kaldırıyorum. Bu yüzden çok zor oluyor.

Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesinde araç-gereç, etkinlikleri yapma ve gezilere gitme ile ilgili sorulara öğrencilerin verdiği cevaplar dikkate alındığında; örneklemin %68'i materyal kullanmanın öğrenmeyi kolaylaştırdığını düşünmektedir (Tablo 4). Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili gezilere gittiklerini belirtenlerin oranı ise %46,5'dir. Bu durum sosyal bilgilerin en önemli öğretim yollarından biri olan gezi gözlemin etkin olarak kullanılmadığını göstermektedir. Açık uçlu sorularda da öğrencilerin dersin işlenişine ilişkin önerileri arasında gezi yapılmasını istemeleri bu durumu destekler mahiyettedir.

Ölçme aracından elde edilen veriler analiz edildiğinde "Sosyal Bilgiler dersinde toplumun kurallarını öğreniriz," önermesinde öğrenim görülen okul ile sınıf arasında manidar bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamlı ilişki okullarda Saffet Cebi ve Lütfi Banat ilköğretim okulları lehine $p < ,002$ 'dir. Sınıf düzeyinde ise anlamlılık 5. sınıflar lehine $p < ,001$ 'dir.

Tablo 4'ten de görüleceği gibi "İyi vatandaş olmamız için Sosyal Bilgiler dersinin olmasına gerek yoktur," önermesine katılmıyorum diye cevap verenlerin oranı %68,3'tür. "İyi vatandaş olmamız için Sosyal Bilgiler dersinin olmasına gerek yoktur," ifadesine

verilen cevaplar, anlamlılığı tespit etmek üzere değişkenlerle ilişkilendirildiğinde babanın öğrenim durumu ve öğrenim görülen sınıf lehine anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu anlamlılık sınıflar düzeyinde 5. sınıflar lehine $p < ,026$ iken, babanın eğitim durumu bakımından babası üniversite mezunu olanlar lehine $p < ,000$ düzeyindedir.

Öğretim programlarının yapılandırmacı yaklaşımla düzenlenmesi ile birlikte öğretim programını desteklemek üzere konularla ilgili belgesellerin kullanımı, bunların ders dışında izlenmesi ve sınıfta belgeseller üzerinde tartışılması öğretim ortamının çeşitlendirilmesi bakımından önemlidir. Bundan hareketle yöneltilen “Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına giren belgeselleri severek izlerim,” ifadesine alınan cevapların değişkenlerle ilişkilendirilmesinde, cinsiyet değişkeninde erkek öğrenciler lehine anlamlılık tespit edilmiştir ($p < ,000$). Buna göre Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili belgeseller erkek öğrenciler tarafından daha fazla takip edilmektedir.

Yapılandırmacı eğitim yaklaşımının en önemli noktalarından biri öğretim faaliyetlerinin çeşitli etkinliklerle desteklenmesidir. “Öğretim ortamının çeşitlendirilmesi ile ilgili olarak üzerinde durulan ve tespit edilmek istenen bir hususta derslerde materyal kullanımı ve bunun etkililiğidir. Bu konuda öğrencilerin “Okulda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili materyallerin olmaması dersi anlamamızı zorlaştırmaktadır” ve “Öğretmenimin dersi materyallerle işleme öğrenmemi kolaylaştırır,” ifadeleri ile ilgili görüşleri tespit edilmiştir. “*Sosyal Bilgiler dersi değişik etkinlikler ile işlenmektedir,*” önermesine katılıyorum diye cevap verenlerin oranı %68,2’dir. Bununla ilişkili olarak yöneltilen “Sosyal Bilgiler dersindeki etkinlikleri her zaman yapıyorum,” önermesine şeklinde cevaplandıranlar da %74,2’dir. Etkinlikleri hiç yapmayan öğrenci hemen hemen hiç yokken, bazen yapıyorum diyenler %24,7’dir. Ayrıca Tablo 4’te de görüleceği gibi “Öğretmenimin dersi materyallerle işleme öğrenmemi kolaylaştırır,” önermesine araştırma grubunun %68,3’ü katılıyorum derken %25,2’si bu konuda kararsız kalmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin değişik etkinliklerle işlendiğini ifade edenlerle, bu derste etkinlikleri her zaman yaparım diyenlerin oranının birbirine yakın olması elde edilen sonuçların tutarlılığını göstermesi bakımından önemlidir (Tablo 4).

Okuldaki ders materyallerinin varlığı ile öğrenme arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yöneltilen “Okulda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili materyallerin olmaması dersi anlamamızı zorlaştırmaktadır,” ifadesine öğrencilerin %36,9’u katılmıyorum, %30,8’i katılıyorum şeklinde cevap vermiştir (Tablo 4). Bu maddeyle ilgili olarak cinsiyet bakımından erkekler lehine anlamlılık tespit edilmiştir ($p < ,025$). Ayrıca öğretmenimin dersi materyallerle işleme öğrenmemi kolaylaştırır önermesi ile öğrenim görülen okul arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.. Bu anlamlılık Çamlıca ve Halil Atamavcı ilköğretim okulları lehinedir ($p < ,000$). “Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili materyallerin olmaması dersi anlamamızı zorlaştırmaktadır,” önermesi ile de öğrenim görülen okulların ilişkilendirilmesinde Hürriyet, Çamlıca ve Halil Atamavcı ilköğretim okulları lehine anlamlılık vardır ($p < ,002$). Ders materyalleri ile ilgili iki ayrı önermede Çamlıca ve Halil Atamavcı ilköğretim okulları lehine anlamlılık olması elde edilen sonuçların tutarlılığı bakımından önemlidir.

Ad: Mert

Soyad: Can

Sınıf: 5-A

Okul: Halikatanava i.ö.o.

(22)

Konu: Sosyal Bilgiler dersi hakkında neler düşünüyorsunuz? Dersinizi nasıl işlersiniz ve dersimizi işlerken baskı nelerinde yaptırılmı istersiniz? Derste kolay öğrendiğiniz ve öğrenmekte zorlandığınızı konular nelerdir? Neden?

Sosyal dersi (biraz zor) olduğunu düşünüyorum. (Bazen eğlenmeli geçer. Bazen zor geçtiğini düşünüyorum.)¹

(Derslerimizi işlerken sadece anlatımlı yazımlı değil, gezilere gitmek, deneyler yapmak isterim.)³

(Derste kolay öğrendiğim konular bölgeler, kültürel miraslarımız, insanları tanımayı konuları öğrenirken bana göre kolay geliyor.)⁴

Derslerde benim kolay öğrendiğim konular kafamı karıştırmıyor, derslerde daha fazla parmak kaldırmanı sağlıyor o konuları işlerken bazen kendimi çalışkan zannediyorum

(Derslerde zorlandığım konular, Atatürk ile ilgili konular, ilkeler, inkılaplar.)⁵

Günkü böyle Atatürk ile ilgili konular çok uzun ez bellemesi çok zor oluyor, derslerde sorulan sorulara parmak kaldırıyorum. Bu yüzden çok zor oluyor.

Öğretim ortamının çeşitlenmesi, sınıflarda öğrenilenlerin pekiştirilmesi, yaşanan çevrenin tanınması ve gözlem yoluyla öğrenmede gezilerin önemi bilinmektedir. Bundan hareketle yönlendirilen "Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili gezilere gideriz," durum tespiti okul ilişkilendirmesinde Lütfi Banat ve Hürriyet ilköğretim okulları lehine anlamlı bir ilişki vardır ($p < ,000$).

Tablo 4'te yer alan 22., 23., 24. ve 25. maddeler Sosyal Bilgiler dersinde materyal kullanımı, proje hazırlanması ve öğretmenin araştırmaya yöneltmesi ile ilgilidir (Tablo 4). Konu ile ilgili öğrencilere yöneltilen açık uçlu sorulardaki konu başlıkları arasında anket maddeleri ile ilgili olarak "dersin işlenişi, kullanılan yöntem, teknik ve materyaller" de bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili görüş bildiren 30 öğrenciden 7'si derslerini ders kitabı

ağırlıklı olarak işlediklerini, 2 tanesi de deftere yazdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin anlatım ve soru-cevap yöntemini kullandığını belirten öğrenci sayısı ise 4'tür. Öğrencilerden 3'ü derslerde en fazla kullanan materyaller arasında küre, atlas ve haritaların yer aldığını belirtmiştir. Sınıflarında akıllı tahta kullanıldığını belirten öğrenci sayısı ise 2'dir (Tablo 5). Ayrıca 2 öğrencide konu ile ilgili gezilere gittiklerini belirtmiştir. Yapılandırmacı eğitim anlayışının getirilerinden olan “proje ve performans ödevini” derslerinde kullandığını belirten öğrenci sayısı da 6'dır. Öğrencilerin dersin işlenişine ilişkin önerileri arasında gezi yapılması, daha çok proje verilmesi ve akıllı tahta kullanımının yaygınlaşması yer almaktadır. Kullanılan yöntem, teknik ve materyallerin % dağılımlarına bakıldığında ağırlıklı olarak davranışçı eğitim anlayışının yöntem, teknik ve materyallerinin kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla öğretmen merkezli yöntem ve teknik kullanımı ağırlıklı olarak devam etmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin derslerde kullandıkları yöntem, teknik ve materyaller, bunların öğrenci sayısı ve öğrenci sayısı içindeki yüzdeleri

Yöntem, Teknik ve Materyal	Öğrenci Sayısı	%
Ders Kitabı	13	23
Proje, Performans Ödevi	10	20
Öğretmenin Anlatması	10	13
Soru – Cevap	10	13
Atlas, Küre	9	10
Deftere Yazdırma	4	7
Geziler	2	7
Özel Sınıf ve Akıllı Tahta	2	7
Toplam	30	100

4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde çevre hakkında bilgi edinme ile anne ve baba eğitim düzeylerinin ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde çevre hakkında bilgi edinildiğini düşünen öğrenciler ile anne ve babası üniversite mezunu olanlar arasında anlamlı ilişki vardır. Bu ilişki anneleri üniversite mezunu olanlar için $p < ,009$, babaları üniversite mezunu olanlar için $p < ,001$ 'dir.

Sosyal Bilgiler dersinde ahlaki değerlerimizi öğreniriz şeklinde görüş belirtenler %51,9'dur (Tablo 4). Bu konuda karasız olanlar ise %29,2'dir. Öğrencilerin verdikleri cevapların istatistiksel analizinde, Sosyal Bilgiler dersinde ahlaki değerlerimizi öğreniriz önermesi ile okul ilişkilendirmesinde Bahçelievler Hürriyet ve Lütfi Banat ilköğretim okulları lehine anlamlılık olduğu tespit edilmiştir ($p < ,004$). Öğrenim görülen ilköğretim okulu ile “Sosyal Bilgiler dersinde toplumun kurallarını öğreniriz,” ilişkilendirmesinde Saffet Cebi ve Lütfi Banat ilköğretim okulları lehine $p < ,002$ anlamlı bir ilişki vardır. “Sosyal Bilgiler dersinde ahlaki değerlerimizi öğreniriz ve Sosyal Bilgiler dersinde toplumun kurallarını öğreniriz,” önermelerinin ikisinde de öğrenim görülen okul ilişkilendirmesinde Lütfi Banat lehine anlamlılık olması öğrencilerin yaşadığı bölgenin sosyokültürel nitelikleri ile ilgili olmalıdır.

İlköğretim 4. ve 5. sınıfta öğrenim gören öğrenci görüşlerine göre 2005 öncesi ve sonrası Sosyal Bilgiler dersinin karşılaştırılması dersin verimliliği bakımından önemli ipuçları vermektedir. Genel olarak Tablo 4 ve Tablo 6 karşılaştırıldığında yeni programın verimliliğini, amacına ulaşılabilirliğinin daha yüksek oranda olduğu anlaşılmaktadır. 2002’de yapılan araştırma ifadelerinin tablosu (Tablo 6) incelendiğinde olumlu ifadelerin ancak 4’ünde katılıyorum oranının %80’in üzerine çıktığı görülmektedir. Oysaki bu durum yeni programa yönelik araştırmada 16 madde de %80’in üzerindedir (Tablo 4). İki çalışmada yer alan benzer ifadelere verilen cevapların karşılaştırılmasından da yeni programla birlikte önemli bir gelişme sağlandığı anlaşılmaktadır. Örneğin “Sosyal Bilgiler dersi ile sorumluluklarımızı öğreniriz,” önermesine 2002’de yapılan çalışmada **katılıyorum** diye cevap verenler %64,6 iken, bu araştırmada %87,5’tir. Bu konudaki bir başka örnek ise, “Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerimiz sayesinde güncel olayları anlarız,” önermesine verilen katılıyorum cevabının %63,9 olmasıdır (Tablo 4). Buna benzer bir ifade Akengin, Sağlam ve Dilek’in araştırmasında “Güncel olayları Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerimiz sayesinde anlarım,” şeklinde yer almış ve katılıyorum diyenlerin %46,7 olduğu görülmüştür (Tablo 6). Aynı şekilde “Sosyal Bilgiler dersi ile ülkemizin yönetimi hakkında bilgi sahibi oluruz,” önermesine %81,6 **katılıyorum** denirken, 2002’de yapılan çalışmada aynı ifadeye %72,2 **katılıyorum** cevabı alınmıştır. Akengin, Sağlam ve Dilek’in (2002) çalışmasında “Sosyal Bilgiler dersinde ahlaki değerlerimizi öğreniriz,” ifadesine kararsızım ve katılmıyorum şeklinde karşılık verenlerin oranı %52’iken, bu araştırmanın örneklemini oluşturanların %45,3’ü aynı soruya kararsız veya katılmıyorum diye cevap vermiştir. Bu örneklerin hepsi 4. ve 5. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerinin 2005 öncesi ve sonrası Sosyal Bilgiler dersi hakkındaki görüşlerinin önemli ölçüde olumlu yönde farklılaştığını göstermektedir.

Anketteki olumsuz durum ifade eden önermelere verilen cevaplar bakımından da dikkat çekici bir değişim oluştuğu anlaşılmaktadır. Örneğin güncel araştırmadaki “Sosyal Bilgiler dersi ülkemizin bugünkü durumu hakkında bilgi vermez,” olumsuz önermesine katılmıyorum şeklinde cevap verenler %61,5 iken önceki çalışmada aynı ifadeye katılmıyorum diyenler %47’dir (Tablo 4). Aynı şekilde önceki çalışmada “Sosyal Bilgiler dersini gereksiz ve sıkıcı buluyorum,” ifadesine katılmıyorum diyenler %65,7’iken (Tablo 6), yeni araştırmada “Sosyal Bilgiler dersini gereksiz buluyorum,” ifadesine katılmıyorum diyenlerin oranı %86,6’ya çıkmıştır.

Tablo 6. Akengin, Sağlam ve Dilek'in araştırmasında kullanılan veriler

	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>	<i>Katılmıyorum</i>
	%	%	%
1. Sosyal Bilgiler dersini severim	81,1	13,9	5,1
2. Sosyal Bilgiler dersini sevmemde öğretmenimin etkisi vardır.	60,6	18,4	21,0
3. Sosyal Bilgiler dersinde hayata hazırlanınız.	68,7	25,5	5,8
4. Sosyal Bilgiler dersi çevremiz hakkında bilgi verir.	85,1	10,1	4,8
5. Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluklarımızı öğreniriz.	64,6	23,2	12,1
6. Sosyal Bilgiler dersinde toplum kurallarını öğreniniz.	80,1	16,4	3,5
7. Sosyal Bilgiler dersi kolay bir derstir.	45,5	35,1	19,4
8. Sosyal Bilgiler dersi günlük hayatla ilgilidir.	64,9	25,8	9,3
9. Her birey Sosyal Bilgiler dersini öğrenmelidir.	73,5	19,2	7,3
10. Sosyal Bilgiler dersinde ahlaki değerlerimiz öğreniriz.	47,3	29,6	23,0
11. Tanhi değerlerimizin önemini Sosyal Bilgiler dersi sayesinde öğrenirim	85,4	10,9	3,8
12. Sosyal Bilgiler dersi ülkemizin bu günkü durumu hakkında bilgi vermez	30,1	23,0	47,0
13. Sosyal Bilgiler dersinde doğal afetlere karşı hazırlıklı olmaya öğreniniz.	73,4	14,9	11,6
14. Topluma faydalı bir insan yetiştirmek için Sosyal Bilgiler dersine gerek yoktur.	20,7	17,7	61,6
15. Sosyal Bilgiler dersi olmasaydı Cumhuriyet yönetiminin önemini kavrayamazdık.	68,2	17,9	13,9
16. Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına giren belgeselleri severek izlenim	66,2	20,2	13,6
17. Çevreyi koruma konusunda Sosyal Bilgiler dersinin etkili olduğuna inanmıyorum	29,4	21,0	49,6
18. Sosyal Bilgiler dersi vatandaşlarımızın değerini öğretir.	76,8	14,6	8,6
19. Sosyal Bilgiler dersi geçmişteki olayları anlamamızı kolaylaştırır.	76,3	17,4	6,3
20. Sosyal Bilgiler dersini gereksiz ve sıkıcı buluyorum.	15,7	18,7	65,7
21. Sosyal Bilgiler dersi olmadan da iyi vatandaş olabiliriz.	26,1	22,8	51,1
22. Güncel olayları Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerim sayesinde anladım	46,7	32,3	21,0
23. Sosyal Bilgiler dersini öğrenmeyenler çevrelere zarar verirler	43,9	26,0	30,1
24. Sosyal Bilgiler dersi farklı kültürleri tanıma olanağı sağlar	67,1	25,1	7,8
25. Sosyal Bilgiler dersinde doğal güzelliklerimizi / zenginliklerimizi tanırım	74,0	19,7	6,3
26. Sosyal Bilgiler dersinde ülkemizin yönetimi hakkında bilgi sahibi olurum	72,2	21,0	6,8

Kaynak: Akengin, H., Sağlam, D. ve Dilek, A. (2002).

TARTIŞMA

Ersoy ve Kaya'nın (2009) "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri" başlıklı araştırmasında Sosyal Bilgiler programının uygulama süreci ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu çalışmanın Ersoy ve Kaya'nın eksikliğine dikkat çektiği Sosyal Bilgiler Programının 4 ve 5. sınıflar düzeyinde öğrenci görüşleri ile değerlendirilmesi bakımından alana katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Genel olarak bakıldığında anketteki 32 ifadeden 25'i olumlu kanaat belirtmekte ve 25 olumlu kanaat belirten maddeden 19'unda *katılıyorum* diyenlerin oranı %78,5 ile %87,8 arasında değişmektedir.

Akengin, Sağlam ve Dilek'in (2002) araştırma grubunun %45'i Sosyal Bilgileri kolay bir ders olarak görmesine karşılık, bu araştırmadaki örneklemin %67,6'sının bu dersi kolay bir ders olarak görmesi yapılandırmacı anlayışın etkililiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Araştırmada anket maddelerine göre öğrencilerin %87,8'i Sosyal Bilgiler dersini sevdiğini belirtmiştir. Akengin, Sağlam ve Dilek'in çalışmasında Sosyal Bilgiler dersini severim diyenlerin oranı ise %81,1'dir. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini sevme oranlarında eski programla yeni program arasında nispi bir artış olduğu dikkat çekmektedir. Ersoy ve Kaya'nın (2009) 5. sınıfta öğrenim gören 191 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşleri 12 bakış açısı üzerinden değerlendirilmiştir ve en yüksek frekansa "Sosyal Bilgiler dersini beğeniyorum" görüşünün sahip olduğu görülmüştür. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersini sevdiğine dair; Akengin, Sağlam ve Dilek'in (2002) ve Ersoy ve Kaya'nın (2009) çalışmaları ile bu araştırmadan elde edilen sonuçların birbirlerini desteklediği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin her zaman zevkli geçtiğini düşünenlerin oranı %71'dir. Ersoy ve Kaya (2008) tarafından yapılan "Sınıf Öğretmenlerine göre öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına (2004) ilişkin yaklaşımları" çalışmasında ise "zevk aldılar" görüşü en yüksek frekansa sahiptir. Her çalışma kendi içinde değerlendirildiğinde öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinden yüksek oranda zevk aldığı anlaşılmakta ve iki çalışmanın birbirleriyle tutarlı olduğu görülmektedir.

Ersoy ve Kaya'nın (2009) araştırmasında öğrencilerin eski Sosyal Bilgiler programını sıkıcı buldukları, derslerden verim alamadıkları, öğrenilen bilgilerin kısa sürede unutulduğu ve yeni programla birlikte derslerden daha iyi verim alıp, öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada anket sorularına verilen olumlu cevap oranlarının özellikle Akengin, Sağlam ve Dilek'in elde ettiği sonuçlarla kıyaslandığında daha yüksek çıkması Ersoy ve Kaya'nın (2009) tespitleri ile uyumaktadır. Akengin, Sağlam ve Dilek'in çalışmasında "Sosyal Bilgiler dersini gereksiz ve sıkıcı buluyorum," maddesine örneklemin %65,7'si katılmadığını belirtmişken bu çalışmada ise "Sosyal Bilgiler dersini gereksiz buluyorum," maddesine öğrencilerin %86,6'sı katılmadığını ifade etmiştir.

Ankette Sosyal Bilgiler dersi günlük hayatla ilgilidir maddesine %78,5 oranında katılım varken, bu oran Akengin, Sağlam ve Dilek'in çalışmasında %64,9'dur. Ersoy ve Kaya (2009) Sosyal Bilgiler dersinin güncel deneyimlerin yaşandığı öğrenme ortamına dönüştürülmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Akengin, Sağlam ve Dilek'in (2002) çalışmasında "Güncel olayları Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerimiz sayesinde anlarım," diyenlerin oranı %46,7 iken, aynı ifade bu araştırmada %63,9'luk bir orana çıkmış ve örneklemin %71,2'si Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiklerimi günlük hayatta kullanabiliyorum, cevabını vermiştir. Elde edilen sonuçlar yeni programın eski programa göre günlük hayatla daha fazla ilgili ve ilişkilendirilebilir olduğunu göstermektedir.

"Öğretmenimizin bizi araştırmaya yönlendirmesi derse olan ilgimiz arttırmaktadır," maddesine katılım oranı %84,3 iken Ersoy ve Kaya'nın (2008) çalışmasında da öğrencilerin

en fazla hoşlandıkları etkinlik “araştırma” olmuştur. Bununla ilgili olarak Çalışkan ve Turan (2008) tarafından 7. sınıflara yönelik gerçekleştirilen “Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarıya ve Kalıcılık Düzeyine Etkisi” isimli çalışmada öğrenim sonunda uygulanan son test sonuçlarında deney grubundaki öğrencilerin akademik başarı puanları kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı farklılık göstermiştir. Bu farklılık deney grubu lehine 15 puan civarındadır. Belli bir süre sonra gerçekleştirilen kalıcılık testi puanlarında da deney grubu lehine 18 puanlık bir fark söz konusudur. Bu durumlar öğrencilerin araştırma yapmaktan hoşlandıklarını, bunun neticesinde derse olan ilgilerinin arttığını ve üç çalışmanın sonuçları arasında benzerlik olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Sağlam (2000) tarafından ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada “Öğrencilerin kurallara uyma durumlarına” ilişkin toplamda %75,7’lik bir katılım söz konusu iken, bu çalışmada “Sosyal Bilgiler dersi ile sorumluluklarımızı öğreniriz” maddesine %87,5 ve “Sosyal Bilgiler dersinde toplum kurallarını öğreniriz” maddesine de %85,2 oranında katılım vardır. Sağlam’ın çalışmasında “Öğrencilerin arkadaşlarına saygılı davranma durumlarında” toplamda %66,8’lik bir katılım varken, bu çalışmada “Sosyal Bilgiler dersi ile sevgi saygı ve hoşgörünün önemini öğreniriz,” maddesine katılım oranı %81,2’dir. Sağlam’ın çalışmasında %73,6’sı Sosyal Bilgiler dersini katılımcı demokrasi açısından önemli görmektedirler. Bununla ilgili olarak Tablo 4’teki anket maddelerinden “Sosyal Bilgiler dersi ile Cumhuriyet yönetiminin önemini anlarız” maddesine %81,9 oranında bir katılım söz konusudur. Bu sonuçlar bu çalışmadan elde edilen sonuçların Sağlam’ın eski programa ilişkin çalışmasından elde edilen sonuçlarına göre daha olumlu olduğunu göstermektedir. Bunun yanında Akengin, Sağlam ve Dilek’in çalışmasında “Sosyal Bilgiler dersi ile sorumluluklarımızı öğreniriz” maddesine %64,6 ve “Sosyal Bilgiler dersinde toplum kurallarını öğreniriz” maddesine de %80,1 oranlarında katılım olması yeni programın sorumluluk ve kural öğretimi konusunda eski programa göre daha etkili olduğunu yansıtır.

Akengin, Sağlam ve Dilek’in (2002) çalışması ile kıyaslandığında “Sosyal Bilgiler dersinde ahlakî değerlerimizi öğreniriz,” ifadesine olumlu cevap verenler %47,3 iken güncel çalışmada %51,9’dur. Bu durumda yapılandırmacı yaklaşımın ahlakî değer öğretimindeki etkisinin sorumluluk ve kural öğretimindeki etkisinden daha az olduğu görülmektedir.

Araştırmada “Öğretmenimin dersi materyallerle işlemesi öğrenmeyi kolaylaştırır,” maddesine örneklemin %68,3’ü *katılıyorum* cevabını vermiştir. Sönmez (2006) tarafından yapılan çalışmada da Sosyal Bilgiler 7. sınıf Karadeniz Bölgesi konusunun öğretimi deney grubuna görsel araç-gereçlerle yapılırken, kontrol grubuna geleneksel öğretim ile yapılmıştır. Çalışma sonucunda grupların son test puanlarında deney grubu lehine anlamlılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar materyal kullanımı ile öğrenmenin kolaylaşması arasında ilişki olduğunu ve her iki çalışmanın benzerlik arz ettiğini göstermektedir.

Öztürk ve Baysal (1998) tarafından 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarına yönelik çalışmada cinsiyete göre anlamlı farklılık bulunmazken,

bu araştırmada “Okulda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili materyallerin olmaması dersi anlamamızı zorlaştırmaktadır” önermesinde cinsiyet bakımından erkekler lehine anlamlılık olduğu görölmüştür. Ayrıca “Sosyal Bilgiler dersi değişik etkinliklerle işlenmektedir” maddesinde de cinsiyete göre kızlar yönünde anlamlı farklılık vardır.

Yüce (2008) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde öğrencilerin ailelerinin öğrenim seviyesi ve sosyo-ekonomik düzeyi ile doğru orantılı olmak üzere Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarının artıp azaldığı tespit edilmiştir. Bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde çevre hakkında bilgi edinme ile anne ve baba eğitim düzeylerinin ilişkili olduğu görölmüştür. Dolayısı ile Yüce'nin (2008) elde ettiği sonuçlarla bu araştırmadan elde edilen sonuçlar benzerlik göstermektedir.

Bu çalışma bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğretmenlerde yapılandırmacı eğitim anlayışının geliştirilmesine yönelik hizmet içi kurslar yanında, öğretmen seçimi ve ataması için yapılan sınavlarda alanlara yönelik genel düzenlemelere gidilerek, yapılandırmacı yaklaşımı sınavan seçici özelliğe sahip soruların KPSS sınavında yer alması düşünölebilir.

Öğretmen kitlesinin genişliği dikkate alınarak yapılandırmacı yaklaşım uygulamaları konusunda öncelikle zümre başkanları hizmet içi eğitime alınarak, sonrasında bunların rehberliği ile yapılandırmacı program uygulamalarının yaygınlaştırılması yoluna gidilebilir.

Değerlerin öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm arayışına gidilmelidir. Bu aksaklık değerler öğretimi konusunda aile merkezli anlayıştan okul merkezli anlayışa geçmekte olan bir toplumda olumsuz sonuçlar doğurabilir. Çözüm olarak; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimi sırasında değerler eğitimi konusunda yeterli tecrübeyi edinebilmeleri için seçmeli dersler veya sertifika programları ile tedbirler alınmalıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri alanlarıyla ilgili ülkenin günlük durumunu ve güncel olayları takip etmeli ve bunları Sosyal Bilgiler konularıyla ilişkilendirerek derslerini işlerken özellikle medya okuryazarlığından faydalanmalıdır.

Okullarda yer yer uygulanmakta olan derslik sistemi yaygınlaştırılmalı; sadece Sosyal Bilgiler dersi için kullanılan sınıflar oluşturulmalı, akıllı tahta, projeksiyon gibi teknolojik materyallerden, belgesel filmlerden faydalanılarak; konu ilgili eğitsel gezi faaliyetleri teşvik edilerek yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle, Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun yöntem ve tekniklerle işlenerek, değerlendirmenin aynı anlayışla yapılabilmesi için tedbirler alınmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinin sadece tarih ve coğrafya konularından oluşmadığı bunların yanında Sosyal Bilim disiplinlerindeki diğer disiplinlerden de meydana geldiği ve özellikle bir “etkin vatandaşlık öğretimi” misyonu yüklediği hissettirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akengin, H., Sağlam, D. ve Dilek, A.(2002). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ile ilgili görüşleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakóltesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (16), 1-12.
- Arslan, M. (2007). Eđitimde yapılandırmaçı yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 40 (1), 41-61.
- Çalışkan, H. ve Turan, R. (2008). Araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının sosyal bilgiler dersinde akademik başarıya ve kalıcılık düzeyine etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6 (4), 603-627.
- Erden, M. (Tarihsiz), Sosyal bilgiler öğretimi. Ankara: Alkım yayınevi
- Ersoy, A. F. ve Kaya, E. (2008). Sınıf öğretmenlerine göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin (2004) yaklaşımları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 285-300.
- Ersoy, A. Figen, Kaya, E. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 71-86.
- Kayalı, H. (2003). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakóltesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (18), 79-92.
- Öztürk, C. ve Baysal N. (1998) İlköğretim 4-5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumu, IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu 15-16 Ekim 1998, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, (6), 13-21, Denizli, 1999.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Sağlam, H. İ. (2000). Sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmedeki rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, (146)
- Sönmez Ö. F. (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler 7. sınıf karadeniz bölgesi konusunun görsel araç – gereçlerle öğretiminin öğrencilerin akademik başarısına etkisinin değerlendirilmesi (Tokat örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yök/Dünya Bankası, (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi kaynak üniteler*. Ankara.
- Yüce, S. (2008). *Taşımali eğitim – öğretim yapan ilköğretim okullarındaki ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Sincan örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.